

EDA KALMRE, *WHAT A WONDERFUL WORLD OF LEGENDS! ARTICLES ON RUMOURS AND LEGENDS*. TARTU: ELM SCHOLARLY PRESS 2018, 302 STRANI, ILUSTRACIJE.

Knjiga estonske folkloristke in dolgoletne predsednice društva International Society for Contemporary Legend Research (ISCLR) Ede Kalmre iz Literarnega muzeja v Tartuju predstavlja pomembno delo na področju raziskovanja sodobnih povedk in »urbanih legend«, ne le za estonske folkloriste pač pa tudi za raziskovalce drugod po svetu. V Estoniji je to delo tudi ena prvih knjig na to temo, kljub temu, da je prvo folkloristično študijo o sodobnih povedkah napisal baltško-nemški folklorist Walter Anderson, tedaj profesor Univerze v Tartuju, ki je leta 1926 objavil članek »Die Marspanik in Estland« v *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, v katerem je raziskal apokaliptične govorce v estonskih časopisih. Članek so spregledali ne le v Evropi pač pa tudi ameriški folkloristi, ki so v 60-ih letih minulega stoletja začeli pospešeno raziskovati sodobne povedke.

Avtorica je knjigo razdelila na pet tematskih poglavij v katerih obravnava estonske sodobne povedke in govorce, ki so značilne za in pogoste v sodobni estonski popularni kulturi. Pri tem je zajela značilne tematske sklope, kot so: vojna in katastrofe, zgodbe z zgodovinskim pridihom, Estonci in 'Drugi', nadnaravne prikazni, govorce na temo starih pripovedi; na koncu pa je dodala še nekaj komentarjev k sodobnim povedkam o AIDS-u, rendgenskih turističnih kamerah, smrti dekleta v nočnem lokalu in o klobasah iz človeškega mesa. V knjigi je objavila devet svojih študij o različnih sodobnih povedkah, ki so nastale ob specifičnih dogodkih ali družbenih pojavih, ki so bili na nek način nekaj posebnega, da so navdihnili časopisne članke in ljudi, da so začeli o tem

pisati in pripovedovati. Veliko teh zgodb je povezanih z obdobjem, ko je v Estoniji vladal sovjetski režim, ki je zapustil globoke sledi v življenju tamkajšnjega prebivalstva.

Skozi obravnavo posameznih pripovedi, ki so nastale iz govoric in medijskih objav, avtorica razkriva bistvo sodobnih povedk, njihovih zakonitosti in življenja, ki je lahko kratkega diha, lahko pa traja in se spreminja skozi stoletja. Nazorno predstavi razvojno pot in izvor sodobnih povedk, kot so »Vojak, ki ga je med vojno v Afganistanu rešila kača«, »Potop ladje *Estonija* 28. septembra 1994«, »Pripovedi o bratih Voita«, »Balada o mladi vdovi«, »Lilac Lady«, govorce o kanibalizmu v Estoniji, govorce o solati, s katere so izprali preliv in govorce, ki so nastale po motiviki šaljivih zgodb o baronu Münchhausenu. Ugotavlja, da je koncept sodobnih povedk tesno povezan in se delno tudi prekriva s konceptom govoric, le da imajo sodobne povedke bolj izdelano vsebino in mnoge se širijo kot variante osnovne pripovedi z nekoliko spremenjenimi motivi, ki jih sestavljajo. Razlika med sodobno povedko in govoric, kot ugotavlja Eda Kalmre, ni toliko v definiciji žanra, pač pa v družbenem procesu, ki tovrstne pripovedi generira. Tako sodobne povedke in urbane zgodbe, kakor tudi govorce, so del družbenega razvoja, povezanega s kulturnim okoljem in diseminacijo izročil. Pogosto nastajajo na osnovi medijskih objav in se širijo prek družbenih omrežij.

V preteklosti so se govorce širile predvsem prek pisnih virov, kot so knjige in časopisi, zato so sodobne povedke dožive razcvet šele z razširitvijo družbenih in digitalnih medijev, ki imajo izjemno pomembno vlogo pri prenašanju govoric, sodobnih povedk in urbanih legend, ki so pogosto veljale za resnične ali vsaj verjetne. Na ta način se je generirala cela vrsta sodobnih

povedk in »urbanih legend«, ki so jih predvsem ameriški folkloristi, pa tudi evropski identificirali in začeli celo klasificirati, kar pa je ostalo le na nivoju enciklopedičnega dela Jana Brunvanda, ki je leta 2001 objavil *Encyclopedia of urban Legends*. Raziskovalci so fokus kmalu preusmerili na kontekst in odprli nova področja raziskovanja katerega središče je predstavljal moderni človek s svojimi interesi in načinom življenja. Gradivo, ki so ga zbrali je vseh vrst, od ironičnih govoric in sodobnih povedk s humornim pridihom, prek zgodb, ki so osnovane na določenih stereotipih, strahovih in predsodkih, veliko je verovanskih zgodb, ki so pripovedovane kot resnične, v zadnjem času pa je vse več zgodb, ki jih generira t. i. 'digitalna era'. Na videz so to trivialne pripovedi in govorice, ki pa imajo pomembno vlogo v procesu nastajanja modernih vrednot in mentalitet.

Kot ugotavlja Eda Kalmre, lahko nekatere sodobne povedke odigrajo pomembno vlogo v procesu nastajanja identitete tako posameznika kot nacije, med njimi so npr. pripovedi o zgodovinskih osebnostih, ki jim je ljudska domišljija pripisala vsemogoča pomembna dejanja ali vloge in odpirajo vrata celi vrsti osebnih želja, fantazijam in spominom.

Raziskave evolucije, izvora in povezav teh, v osnovi pogosto tradicionalnih zgodb, ki jih danes najdemo ne le v pripovedih, pač pa tudi v fikciji, filmih, televizijskih oddajah, na internetu in socialnih omrežjih, morajo pogosto iskati njihove korenine v različnih obdobjih v preteklosti, zato jih je zelo težko prepoznati in najti njihove prvotne zasnove, ki pogosto izvirajo v tradicionalnem izročilu, v literaturi ali pa v starih virih, ki jih moramo iskati po različnih arhivih.

Mnogi motivi so mednarodno razširjeni in jih najdemo po celem svetu, kot primer je avtorica izbrala sodobne povedke in

govorice o prikaznih, kot je npr. *Lilac Lady*, ki je angleškega izvora, pripovedujejo pa o njej tudi v estonskem Literarnem muzeju. Tovrstne sodobne povedke so raziskovali folkloristi tudi drugod po svetu, npr. profesorica María Inés Palleiro je v Argentini zbrala številne tovrstne pripovedi in jih objavila v knjigi *La dama fantasma* (2018). Tudi Ambrož Kvartič je tovrstne pripovedi vključil v svojo knjigo *Sodobne povedke v Sloveniji* (2017), v kateri je postavil temelje slovenskim raziskavam sodobnih povedk in urbanih legend.

Knjiga Ede Kalmre je pomembna za vsakogar, ki raziskuje sodobne povedke, saj prinaša ne le študije določenih tipov sodobnih pripovedi, pač pa tudi nove metodološke in teoretične pristope k tovrstnim raziskavam.

Monika Kropelj Telban, Ljubljana